

**YOSHLARDA MA'NAVİY-MA'RIFIY IMMUNITETNI YUKSALTIRISHDA
MADANIYAT VA SAN'AT SOHASINING TUTGAN O'RNI****Yusupova Rahima Kasimovna**

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti
"Madaniyat va san'at menejmenti" kafedrası dosenti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22832184>

Annotatsiya. Ushbu maqolada milliy madaniyatimiz va san'atimizning o'sib kelayotgan yoshlarning ma'naviy-ma'rifiy immunitetini oshirish va ularning ta'lim-tarbiyasida madaniyat va san'at sohasining ahamiyati va o'rni haqida fikrlar yuritilgan va ma'lumotlar keltirilgan. Undan tashqari hozirgi globallashuv davrida har birimiz milliy madaniyatimizni va qadriyatlarimizni ko'z qorachig'imizdek asrab-avaylashimiz kerakligi aytib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Ma'naviyat, ma'rifat, immunitet, transformatsion jarayonlar, milliy madaniyat va san'at, globallashuv, ijtimoiy-huquqiy ong, renessans, intellectual salohiyat.

"Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma'naviy salohiyatga ega bo'lib, dunyo miqyosida o'z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo'sh kelmaydigan insonlar bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz!"

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti SH.M.Mirziyoyev

Dunyoda globallashuv jarayonlarining jadallashuvi, ijtimoiy-huquqiy ziddiyatlarning kuchayib borayotganligi bois ikki milliarddan ortiq yoshlarning¹ ongi va dunyoqarashini o'zgartirishga qaratilgan kurash avj olmoqda. Yoshlar huquqiy va siyosiy madaniyatining darajasi ertangi kun taraqqiyotini belgilab berishi munosabati bilan mazkur masala tobora global va dolzarb ahamiyat kasb etmoqda².

Yangi O'zbekistonda bundan yetti yil avval madaniy-ma'rifiy sohada yangicha dunyoqarash asnosida shiddatli islohotlar boshlangan edi. Madaniyat va san'at sohasida ijod va ijodkor erkinligi muammolari to'liq qaytadan ko'rib chiqildi. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev O'zbekistonda mohiyatan yangi davlat, yangi ma'rifiy jamiyat barpo etish, unga mos qadriyat va munosabatlar tizimini shakllantirish borasida inson qadri tamoyiliga katta e'tibor qaratdi. Xususan, so'nggi 5 yilda madaniyat va san'at sohasiga oid O'zbekiston Respublikasining 4 ta Qonuni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 35 ta Farmon va qarorlari, Vazirlar Mahkamasining 98 ta qarori va farmoyishlari qabul qilindi. Mustaqil O'zbekiston tarixida ilk bor 2021-yil 20-yanvarda O'zbekiston Respublikasining "Madaniy faoliyat va madaniyat tashkilotlari to'g'risida"gi Qonuni qabul qilindi. Shuningdek, soha xodimlari maqomini oshirish maqsadida 15 aprel – "Madaniyat va san'at xodimlari" kuni etib belgilandi. 2023-yil oxiriga qadar 11 ta yangi muzey, 2 ta teatr, 28 ta bolalar musiqa va san'at maktabi, 5 ta oliygoh tashkil etildi. Madaniyat va san'at sohasini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash hajmi 2017-yilga nisbatan 5 baravarga ko'payib, 2023-yilda bu maqsadlar uchun 712 milliard so'mdan ortiq mablag' yo'naltirilganligi madaniyat va san'at sohasi boshqaruvida keng ko'lamli islohotlarning amalga oshirilganligidan dalolatdir. Xalqimizning boy va betakror madaniy merosini dunyoga targ'ib etish maqsadida "Maqom", "Baxshichilik", "Hunarmandchilik", "Lazgi" kabi xalqaro festivallar o'tkazildi. Shu bilan birga, 24 ta xorijiy mamlakatda "O'zbekiston madaniyati kunlari" yuqori saviyada o'tkazildi.

Mamlakatimizda madaniyat va san'at sohasini rivojlantirish, jahon miqyosidagi ilg'or tajribalar asosida zamonaviy madaniyat va san'at muassasalari barpo etish, ularning moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, ijodkor ziyolilarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash masalalariga davlatimiz tomonidan ustuvor ahamiyat qaratib kelinmoqda.

¹ <https://news.un.org/565442-government-bodies-must-serve-people-uzbek-president>

² Проблемы гражданского общества. Ежемесячный обзор зарубежной литературы. – 2018. – Т. - №9 (14).

Aholi, xususan, yoshlarning madaniy saviyasini yuksaltirish, ularni milliy va umumbashariy madaniyatning eng yaxshi namunalaridan bahramand etish, shu asosda ma'naviy yetuk, barkamol shaxslarni tarbiyalash, yosh iste'dod egalarining qobiliyati va salohiyatini ro'yobga chiqarish borasida keng ko'lamli ishlar amalga oshirildi.

Shu bilan birga, madaniyat va san'at sohasini boshqarishda eskicha usullar saqlanib qolayotgani, mavjud muammolarni hal etish bo'yicha kompleks yondashuvning yetishmasligi, madaniyat muassasalarining faoliyatini tashkil etish, aholiga madaniy xizmat ko'rsatishda oqsoqlikka yo'l qo'yilayotgani, aksariyat joylarda madaniyat va san'at maskanlarining moddiy-texnik bazasi bugungi kun talablariga javob bermasligini qayd etish zarur. Ayniqsa, soha uchun yuqori malakali kadrlar tayyorlashda mavjud talab va ehtiyojlarni hisobga olmaslik, ularni qayta tayyorlash, malakasini oshirish borasida puxta tizim yaratilmagani madaniyat va san'at sohasida yagona davlat siyosatini samarali amalga oshirish, bu yo'nalishdagi ustuvor vazifalarni to'liq bajarish imkonini bermayapti.³

Xususan, yoshlarda ijtimoiy faollik elementlarini qadriyatlarimiz orqali rivojlantirishda xalqimizning ko'p yillik an'analari, madaniyati, urf-odatlar, milliy bayramlari, boy madaniy va qadimiy merosi o'zining alohida o'rni, ahamiyatiga ega. Yoshlarda milliy iftixor, milliy g'ururni shakllantirish va mustahkamlash asosida ularning ijtimoiy faolliklarini oshirishga alohida ahamiyat berilmoqda. Aqliy zakovat, ruhiy, manaviy kamolot, insofu diyonat, muruvvat, mehr-oqibat bular barchasi ma'rifatli, madaniyatli va ma'naviyatli insonlarning asosiy fazilatlar sanaladi. Biz ana shu fazilatlar orqali yoshlarimiz ongida milliy madaniyatimizni va qadriyatlarimizni singdirishimiz lozim. Yoshlarni birinchi navbatda shaxs qilib tarbiyalash, dunyoqarashi keng, ilg'or tafakkurli, dunyo standartlari asosida ta'lim oladigan, ongli yashaydigan barkamol insonlar qilib tarbiyalash ana shu siyosatning bosh maqsadidir. Ta'lim-tarbiyaning mushtarak olib borilishi, o'zbekona milliy qadriyatlar, an'analari, marosimlar, urf-odatlar bilan chambarchas holda ular ongiga singdirilishi haqiqiy vatanparvar, millatparvar farzandlarni voyaga yetkazadi.

Jumladan, sohani yanada rivojlantirish va takomillashtirish maqsadida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 26-avgustda "O'zbekiston Respublikasi madaniyat va san'at sohasini innovatsion rivojlantirish to'g'risida"gi PQ-3920-sonli qarori, 2018-yil 28-noyabrda "O'zbekiston Respublikasida milliy madaniyatni yanada rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4038-sonli qarori, 2020-yil 26-mayda "Madaniyat va san'at sohasining jamiyat hayotidagi o'rni va ta'sirini yanada oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-6000-sonli Farmoni qabul qilindi.

Shu bilan birgalikda 2021-yil 9-dekabrda "Madaniyat va san'atni rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi PQ-36-sonli hamda 2022-yil 2-fevralda "Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-112-sonli qarorlarida ham sohaga oid dolzarb masalalar belgilangan bo'lib, ularni amalga oshirishda soha mutasaddilariga juda katta vazifalar yuklatilgan.

Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmonining ikkinchi ilovasida: 2022 – 2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasini "Inson qadrini ulug'lash va faol mahalla yili"da amalga oshirishga oid Davlat dasturining 76-maqsaadi: Madaniyat va san'at sohalarini yanada rivojlantirish, madaniyat muassasalari va obyektlarining moddiy-texnika bazasini yaxshilash bo'yicha rejalashtirilgan ishlar quyidagicha⁴:

³ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirish va takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to'g'risida"gi 2017-yil 31-maydagi qarori.

⁴ <https://lex.uz/uz/docs/-5841063#-5844411>

Ustuvor yo‘nalishlar, maqsadlar va vazifalar	Amalga oshirish mexanizmlari	Amalga oshirish shakli
Madaniyat va san‘at sohasi vakillari, ijodkorlar, shuningdek, ushbu sohada faoliyat olib borayotgan professor-o‘qituvchi va xodimlarni moddiy qo‘llab-quvvatlash va ularning yashash sharoitlarini yaxshilash.	Madaniyat va san‘at sohasidagi ma‘muriy-boshqaruv, ijodiy-boshqaruv, professor-o‘qituvchilar, ijodiy, mutaxassis, texnik va xizmat ko‘rsatuvchi hamda boshqa xodimlarining, mehnat haqi miqdorlarini oshirish.	O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori loyihasi
Teatr san‘atini rivojlantirish va uning moddiy-texnika bazasini mustahkamlash.	1. Mamlakatimizda teatr san‘ati sohasining faol ijodkorlarini qo‘llab-quvvatlash. 2. “Teatr san‘ati milliy mukofoti”ni ta‘sis etish.	Normativ-huquqiy hujjatlar loyihalari
Milliy madaniyatni xalqaro darajada ommalashtirishga qaratilgan tadbirlarni hududlarda o‘tkazishni joriy etish.	1. Guliston shahrida III xalqaro “Baxshichilik san‘ati festivali”ni tashkil etish va o‘tkazish. 2. Buxoro shahrida II xalqaro maqom san‘at anjumanini o‘tkazish. 3. Namanganda bir yilda bir marta an‘anaviy tarzda xalqaro “Gullar bayrami festivali”ni tashkil etish va o‘tkazish.	Normativ-huquqiy hujjatlar loyihalari
O‘zbek xalqi madaniyati va san‘atini rivojlantirishga munosib hissa qo‘shgan atoqli ijodkor ziyolilar yubileylerini munosib nishonlash, hayoti va faoliyatini keng targ‘ib qilish, xotirasini abadiylashtirish.	1. Jizzax shahrida Orifxon Hotamov nomidagi maqom san‘ati va mumtoz qo‘shiqchilik respublika tanlovini o‘tkazish. 2. Qarshi shahrida Qodir baxshi Rahimov tavalludining 85 yilligini munosib nishonlash. 3. Samarqand shahrida O‘zbekiston xalq shoiri va baxshisi Fozil Yo‘ldosh o‘g‘li tavalludining 150 yilligini munosib nishonlash.	Normativ-huquqiy hujjat loyihasi

Zero, Prezidentimiz ta’kidlaganidek, “Farzandlari bilimli, iste’dodli, o‘zining kuchi va salohiyatiga ishonib, doimo oldinga intilib yashaydigan xalq va davlatning istiqboli albatta yorug‘ bo‘ladi”. Yangi O‘zbekistonni bunyod etishga qaratilgan, shiddatli va izchil yangilanishlar davrida yoshlar ma’naviyati, dunyoqarashi, ijtimoiy-iqtisodiy holati, kayfiyatini o‘rganish, orzu-umidlariga quvvat berish davlatimiz siyosatining ustuvor vazifalaridan hisoblanadi. Shuning uchun ham yurtimiz yoshlarini har jihatdan qo‘llab-quvvatlash, salohiyatini yuzaga chiqarishga ustuvor ahamiyat berilmoqda⁵. Mamlakatimizda milliy madaniyatimiz va san‘atimizni rivojlantirish, kelajak bunyodkori bo‘lgan yoshlarning ongiga milliy madaniyatimiz, urf-odatlarimizni singdirish, xalqaro madaniy a’loqalarni mustahkamlash, xorij tajribasini o‘rganish, milliy urf-odatlarimizni keng targ‘ib qilish bo‘yicha

⁵ Saidov A. Yoshlarimiz – Yangi O‘zbekistonning buguni va kelajagi// gaz. Yangi O‘zbekiston. – Toshkent.: “Kolorpak”, 2024-yil 26-iyul, 149-son.

ham, o'tgan yillarda Madaniyat vazirligi tomonidan bir qancha tashkil etilgan Xalqaro darajadagi tadbir (forum, festival, anjuman)larni keltirib o'tishimiz mumkin.

Bulardan:

1. "Kelajak bolalar" folklor festivali;
2. "Lazgi" xalqaro raqs festivali;
3. "Toshkent bahori" VI Xalqaro opera va balet san'ati festivali;
4. "Boysun bahori" xalqaro folklor festivali;
5. VI Xalqaro Jazz festivali;
6. Navro'z sadolari nomli VIII xalqaro musiqa festivali;
7. Xalqaro zardo'zlik va zargarlik festivali;
8. "Musiqa ta'limi va fan taraqqiyotining asosiy omillari" mavzuidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman;
9. "Qo'qon xonligining Turkiy xalqlardavlatchiligi shakllanishi va madaniy merosida tutgan o'rni" mavzusida xalqaro ilmiy konferensiya;
10. "O'zbekiston madaniy merosi – yangi Renessans poydevori" VI Xalqaro kongressi;
11. "Assalomu alaykum" VI xalqaro qo'g'irchoq teatrlari festivali;
12. Atlas bayrami V an'anaviy to'qimachilik festivali;
13. "Conservatory SMART-Fest" Xalqaro musiqa va ta'lim festivali;
14. Baxshichilik san'ati festivali;
15. Xalqaro teatr festivali;
16. Mustaqil Davlatlar Hamdo'stligi Ijodkor va ilmiy ziyolilarining XV forumi;
17. Mumtoz musiqaning sharqona an'analari: Ilm-fan va ta'lim Xalqaro ilmiy-amaliy anjumani va v.k.

Ma'lumki, madaniyat va san'at sohasida, ma'rifat sohasida yoshlarimizning g'oyaviy immunitetlarini oshirish ham dolzarb masala sifatida kun tartibida turibdi. Shu o'rinda hindistonlik davlat arbobi Mahatma Gandining "Men uyimning deraza va eshiklarini mahkam berkitib o'tira olmayman, chunki uyimga toza havo kirib turishi kerak. Shu bilan birga ochilgan eshik va derazalarimdan kirayotgan havo dovul bo'lib, ag'dar-to'ntar qilib tashlashi, o'zimni esa yiqitib yuborishini ham istamayman", – degan so'zlarini nazarga olsak, hozirgi tezkor jarayonlarda yoshlar ko'rayotgan filmlar, o'qiyotgan kitoblar qadriyatlarimizga mosligi masalalariga ham alohida e'tibor qaratmoq lozim bo'ladi⁶.

Faqat o'z mustaqil fikriga ega, teran fikrlaydigan, millat manfaatini oliy maqsad sifatida qadrlaydigan insongina komil inson sifatida har xil buzg'unchi, mayda g'oyalarga qarshi o'z fikrini ayta oladi. Bunday insonlarning yashashdan maqsadi – oilasida, mahallasida, vatanida jamlangan ezgu qadriyatlarini mayoq qilib, boshqalar ko'nglini nurga, ezgulikka to'ldirish bo'ladi.

Insonning ma'naviyati qanchalik yuksak bo'lsa, irodasi ham shunchalik mustahkam bo'lishi chin haqiqat. Milliy madaniy merosimiz va san'atimiz sohasidagi yorqin asarlar, kinofilmlar, turli spektakllar, ajoyib adabiyotlar, mumtoz va zamonaviy, klassik ohanglar, mukammal san'at va haykaltaroshlik asarlari faqat insonga ichki va teran asarlarning har birida vatan tinchligi, yurt farovonligi, millat osoyishtaligi, xalqning kuchli irodasi-yu yetuk bilimi aks etib tursa va mana shu asarlardan bahramand bo'lgan otashqalb yoshlar milliy qadriyatlarning keyingi avlodlarga yetib borishida ham faollik ham ma'suliyat ko'rsatsalar yurtboshimiz aytgan "Milliy tiklanishdan-milliy yuksalish" – degan ulug'vor g'oyaning amaldagi isbotlar ko'zga tashlanadi. Xulosa qilib aytish mumkinki, har bir davlatning barqaror taraqqiyotini ta'minlashda asosiy poydevor inson omili, uning intellektual salohiyati bilan uzviy bog'liq ekan mamlakat aholisining katta qismi zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega yoshlardan iborat ekanligini inobatga olgan holda, mazkur qatlam ijtimoiy-iqtisodiy va boshqa sohalardagi manfaatlarini

⁶ S.To'ychiyeva. Qadriyatshunoslik. – T. "Fan ziyosi" nashriyoti. 2021-yil, 125-bet.

himoya qilish hamda kuzatilayotgan dolzarb masalalarning nazariy va amaliy jihatdan yechimini topish bugungi kunda davlatimiz siyosatining kun tartibidagi muhim vazifa bo'lib kelmoqda.

Hozirgi kundagi milliy madaniyatimizni rivojlantirishga qaratilgan chora tadbirlar jamiyatimiz va butun yoshlarimiz ongida boshqacha qarash g'oyasini uyg'otadi va yetuk intellektual salohiyatli kadr bo'lib yetishishiga turtki bo'ladi. Mamlakatimiz istiqboliga asoslanadigan yangi qadriyatlar tizimini takomillashtirish uchun jarayonining ijtimoiy-siyosiy sohadagi asoslari inson huquqlari va erkinliklarini to'la-to'kis barqarorlashtirish nazarda tutilayotgan huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini barpo etish, qonunlar, Prezident qarorlari va farmonlarini amaliyotga tatbiq etish hamda bajarish samaradorligini oshirish, bu boradagi vazifalarga yanada ma'suliyatli yondashish bilan uzviy bog'liq. Shu maqsadlarni oldiga qo'ya olgan kelajak avlod, hech qachon adashmaydi, balki milliy qadriyatlarimizni asrab avaylashga o'z hissasini qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston. 2021, 464 b.
2. <https://news.un.org/565442-government-bodies-must-serve-people-uzbek-president>
3. Проблемы гражданского общества. Ежемесячный обзор зарубежной литературы. – 2018. – Т. - №9 (14).
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Madaniyat va san'at sohasini yanada rivojlantirish va takomillashtirishga doir chora-tadbirlar to'g'risida"gi 2017-yil 31-maydagi qarori.
5. <https://lex.uz/uz/docs/-5841063#-5844411>
6. Saidov A. Yoshlarimiz – Yangi O'zbekistonning buguni va kelajagi// gaz. Yangi O'zbekiston. – Toshkent.: "Kolorpak", 2024-yil 26-iyul, 149-son.
7. S.To'ychiyeva. Qadriyatshunoslik. – T. "Fan ziyosi" nashriyoti. 2021-yil, 125-bet.
8. "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni. 2016 yil 14 sentabr // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi – Lex.Uz. <http://lex.uz/>